

УДК 366

Вплив грошового ринку на розвиток економіки країни

Рекуненко І.І.

доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Навчально-наукового інституту бізнес-технологій
«УАБС» СумДУ

Божко М.І., Зимогляд А.В.

студенти
Навчально-наукового інституту бізнес-технологій
«УАБС» СумДУ

У статті проаналізовано вплив грошового ринку на економіку. Розглянуто відношення грошових агрегатів М2-М3 до ВВП, а також його взаємозв'язок із кредитуванням. Проаналізовано швидкість грошового обігу за період із 2012 по 2016 рік. Визначено рівень доларизації та його негативний вплив на економіку країни. Розглянуто, як змінювалися офіційний курс гривні до долара США, золотовалютні резерви України. Визначено зміну основних показників діяльності банківських установ України. Розглянуто процентні ставки за кредитами в країнах ЄС. Сформульовані відповідні висновки.

Ключові слова: грошовий ринок, фінансова система, банківська система, банки, монетизація, доларизація.

Рекуненко И.И., Божко М.И., Зимогляд А.В. ВЛИЯНИЕ ДЕНЕЖНОГО РЫНКА НА РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ СТРАНЫ

В статье проанализировано влияние денежного рынка на экономику. Рассмотрено отношение денежных агрегатов М2-М3 к ВВП, а также его взаимосвязь с кредитованием. Проанализирована скорость денежного обращения за период с 2012 по 2016 год. Определен уровень долларизации и его негативное влияние на экономику страны. Рассмотрено, как менялись официальный курс гривни к доллару США, золотовалютные резервы Украины. Определено изменение основных показателей деятельности банковских учреждений Украины. Рассмотрены процентные ставки по кредитам в странах ЕС. Сделаны соответствующие выводы.

Ключевые слова: денежный рынок, финансовая система, банковская система, банки, монетизация, долларизация.

Recunenکو I.I., Bozhko M.I., Zimohlayd A.V. MONEY-MARKET INFLUENCE ON DEVELOPMENTS OF THE ECONOMY OF THE COUNTRY

The following article investigates the influence of money-market on the economy. Furthermore the relations of money aggregates М2-М3 to GDP are considered as well as its interrelation with lending. The rate of money circulation for the period from 2012 to 2016 is analyzed. The level of dollarization and its negative impact on the country's economy are determined. The official exchange rates of the Hryvnia to the US dollar, as well as the gold and foreign exchange reserves of Ukraine changed are considered. Additionally, the paper considers the changes of the basic indicators of activity of banking institutions of Ukraine. The interest rates on loans in EU countries are analyzed. Appropriate conclusions have been made.

Keywords: money-market, financial system, banking system, banks, monetization, dollarization.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України все більш важливим є процес функціонування грошового ринку. Грошовий ринок є однією із центральних ланок функціонування національної ринкової економіки країни. Особливої актуальності набуває взаємодія грошового ринку з іншими сферами фінансової системи.

Аналіз останніх досліджень. Питання з приводу впливу грошового ринку на розвиток економіки країни досліджуються у фундаментальних працях вітчизняних вчених-економіс-

тів: С. Мошенського, О. Божанова, Ю. Бабічева, А. Гальчинського, О. Лаврушина.

Серед зарубіжних учених-економістів і практиків можна виділити таких дослідників, як Дж. Робінсон, Р. Лукас, М. Фрідман, Дж. Хікса, Л. Харріс.

Постановка завдання. Проблема впливу грошового сектору на економіку країни була і залишається актуальною. У зв'язку з кризою, яка триває не один рік, стали більш помітними такі накопичені за минулі роки проблеми, як відсутність чіткої взаємодії між державою,

ринком і населенням. Важливою проблемою є недовіра громадян до фінансових установ, спостерігається загострення проблеми менеджменту і нагляду. Тому в сучасних умовах трансформації фінансової системи необхідно визначити тенденції розвитку грошового ринку для стабілізації або ж покращення функціонування цього типу ринку.

Метою статті є виявлення впливу грошового ринку на розвиток економіки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складовою частиною функціонування грошової системи, її ключовим елементом є грошовий ринок. Механізм функціонування грошового ринку є зв'язувальним ланцюгом між усіма господарюючими суб'єктами ринкової економічної системи, забезпечує сталість відтворення у ринковій економіці, стимулює розвиток виробництва [5].

Тож спробуємо з'ясувати зв'язок між функціонуванням грошового ринку та розвитком економіки. Для цього розглянемо відношення грошових агрегатів М2-М3 до ВВП (табл. 1).

Монетизація економіки (М2 до ВВП) характеризує ступінь забезпеченості економіки грошима, необхідними для здійснення платежів і розрахунків, та відображає забезпеченість процесів виробництва та споживання відповідною грошовою масою. Також цей показник характеризує рівень кредитної активності. Чим більшим є значення монетизації, тим більшим, за інших рівних умов, є попит на реальні гроші. Рівень монетизації визначається рівнем розвитку економіки [8].

Швидкість обігу грошей (М3 до ВВП) характеризує інтенсивність використання грошей в обороті для оплати товарів та послуг, що реалізуються. Зміна швидкості обігу грошей суттєво впливає на пропозицію грошей в обігу і цим впливає на платоспроможний попит і на витрати обігу, ускладнює чи полегшує регулювання грошового обігу, дає узагальнююче відображення зміни інтенсивності економічних процесів. Значення показника швидко-

сті обігу грошей вважається достатнім у разі, якщо кожна грошова одиниця обертається приблизно 2 рази за рік [1].

Проведений аналіз показав, що в Україні рівень монетизації економіки не відповідає нормативному значенню (70–80%). У 2013 році спостерігається найвище значення цього показника – 62,29%. Проте до 2016 року він скоротився майже на 20% і становить лише 42,60%. Досить низькі значення коефіцієнта монетизації економіки підтверджують кризисні процеси економічної системи країни.

Що стосується швидкості обігу грошей, то за проаналізовані 2012–2016 роки вона відповідає нормативу. З 2013 року спостерігається зростання цього показника. Найвище значення за проаналізований період зафіксоване у 2016 році – 2,34 рази. Проте зростання цього показника пов'язане з високими процентними ставками та рівнем інфляції.

Важливим показником, що впливає на стабільність економіки, є рівень доларизації, що означає витіснення національної валюти сильнішою – іноземною валютою (переважно долари США), яка використовується у функціях обігу, платежу, нагромадження, міри вартості. Цей показник негативно впливає на стан економіки через низку причин:

- скорочує ефективність проведення грошово-кредитної політики;
- підриває національні інтереси;
- збіднює суспільство і державу;
- сприяє незаконному відпливу капіталу за кордон;
- знижує інвестиційний клімат в країні;
- штучно знецінює та деформує структуру грошового обігу [1].

Останнім часом спостерігається значний рівень доларизації. Так, за методикою розрахунку МВФ його рівень станом на березень 2016 року становив 32,2% за граничного значення цього показника 30%. У 2013 році його значення становило 27,2%, а у 2007-

Таблиця 1

Відношення грошових агрегатів до ВВП в Україні [2, 3]

Рік	М2, млн. грн	М3, млн. грн	ВВП, млн. грн	Рівень монетизації економіки, %	Швидкість обігу грошей
2012	771100	773200	1408889	54,73	1,822153
2013	906300	909100	1454931	62,29	1,600408
2014	955300	956700	1566728	60,97	1,637638
2015	935094	936216	1979458	47,23	2,114317
2016	1015240	1015510	2383182	42,60	2,346783

му – 23,1%. Хоча в розвинених країнах світу значення доларизації не перевищує 5–7%. Така тенденція в Україні спричинена зацікавленістю економічних агентів у відносно стабільній купівельній спроможності, і саме тому вони віддають перевагу більш стабільній іноземній валюті [10].

Обсяг золотовалютних резервів є запорукою економічного зростання країни. Якщо держава має у своєму розпорядженні значні обсяги міжнародних валютних резервів, то вона зможе інтервенційними заходами локалізувати дію будь-яких чинників, що спричиняють порушення рівноваги на фінансовому ринку. Належна структура золотовалютних резервів дає змогу підтримувати стабільність національних грошей і рівновагу платіжного балансу [9].

Розглянемо, як змінювалися офіційний курс гривні до долара США та золотовалютні резерви України (табл. 2).

Як бачимо, валютний курс мав тенденцію до зростання. За період із 31.12.2013 року до 31.12.2016 року гривня знецінилась майже у 3,5 раза. При цьому золотовалютні резерви скоротилися на 12 882,4 млн. дол. США. Проте до 31.12.2016 року вони становлять 15 539,3 млн. дол. США, тобто спостерігається нарощування.

Основним товаром на грошовому ринку є ресурси у грошовій формі, а покупці купують ці ресурси у вигляді різноманітних фінансових послуг (фінансових інструментів). Тобто про-

блема визначення ролі банківських установ у забезпеченні руху фінансових потоків на грошовому ринку зумовлює дослідження основних показників їхньої діяльності, оскільки саме банківські установи займають домінуючі позиції як на національних фінансових ринках, так і на грошовому [5].

Проаналізувавши дані, можна стверджувати, що кількість банків із кожним роком зменшується, і станом на 01.01.2017 ця цифра становить 96 банків. При цьому активи за період із 01.01.2016 року до 01.01.2017 року зросли, темп зростання їх дорівнює 0,001%. У портфелі пасиву банківських установ відбулося зменшення зобов'язань у розмірі 18 157 млн. грн.

Середньозважена відсоткова ставка за кредитами загалом знизилася на 1%, однак ставка є досить високою, оскільки велика кількість підприємств веде подвійну бухгалтерію, тому фінансові звіти не дають достовірної інформації про ефективність діяльності підприємства. У результаті неможливо оцінити ризику, пов'язані з кредитуванням конкретного підприємства. Тому банки закладають високий ступінь ризику в процентну ставку та обов'язково вимагають від позичальників заставу, ринкова вартість якої перевищує суму кредиту на 20–30% [8]. Темп зростання середньозваженої відсоткової ставки за депозитами зменшився на 0,144%.

Розглянемо процентні ставки за кредитами в країнах ЄС для порівняння.

Таблиця 2

Золотовалютні резерви України й офіційний курс гривні до долара США станом на 31.12.2013–31.12.2016 р. [4, 6]

Період	Золотовалютні резерви України, млн. дол. США	Офіційний курс гривні до долара США, грн./дол. США
31.12.2013	20415,7	7,99
31.12.2014	7533,3	15,76
31.12.2015	13300	23,5
31.12.2016	15539,3	26,69

Таблиця 3

Основні показники діяльності банківських установ України [7]

Показник	01.01.2016	01.01.2017	Темп зростання, %
Кількість діючих банків	117	96	-0,179
Активи, млн. грн.	1 254 385	1 256 299	0,001
Власний капітал, млн. грн.	103 713	123 784	0,193
Зобов'язання банків, млн. грн.	1 150 672	1 132 515	-0,015
Відсоткова середньозважена ставка за новими кредитами, %	15,9	14,9	-0,06
Відсоткова середньозважена ставка за новими депозитами, %	10,4	8,9	-0,144

Як бачимо, за проаналізовані роки спостерігається тенденція до зниження процентних ставок загалом по країнах Європейського Союзу. Так, у 2012 році процентна ставка для домогосподарств, корпорацій за короткостроковими та довгостроковими кредитами коливалася в межах 3–4%, а станом на січень 2017 року ставка скоротилася вдвічі і не перевищує 2%. Проте інша ситуація спостерігається з револьверними кредитами та овердрафтом. Для домогосподарств ставка досягає майже 9%, для корпорацій становить 4,49%, а до 2017 року вона знизилася до 7,14% для домогосподарств та до 2,46% відповідно для корпорацій. Така ситуація спричинена тим, що процентні ставки за незабезпеченими кредитами, як правило, вищі.

Розглянемо взаємозв'язок кредитування та показника ВВП (рис 1).

Отже, обсяги кредитування впливають на ВВП, і, відповідно, розглядаючи грошові ресурси, якими розпоряджаються банки, варто звернутися до джерел, за рахунок яких були сформовані ці ресурси. Зокрема, згідно з даними Національного Банку України, що публікуються у щоквартальному аналітично-статистичному виданні, запозичення банків залучає лівову частину коштів, що становлять зовнішній борг України.

Обсяги кредитування зростають за період 2014–2015 рр., однак наступного року різко падають. ВВП ж, навпаки, зростає, однак у доларовому вираженні діє зворотний напрям.

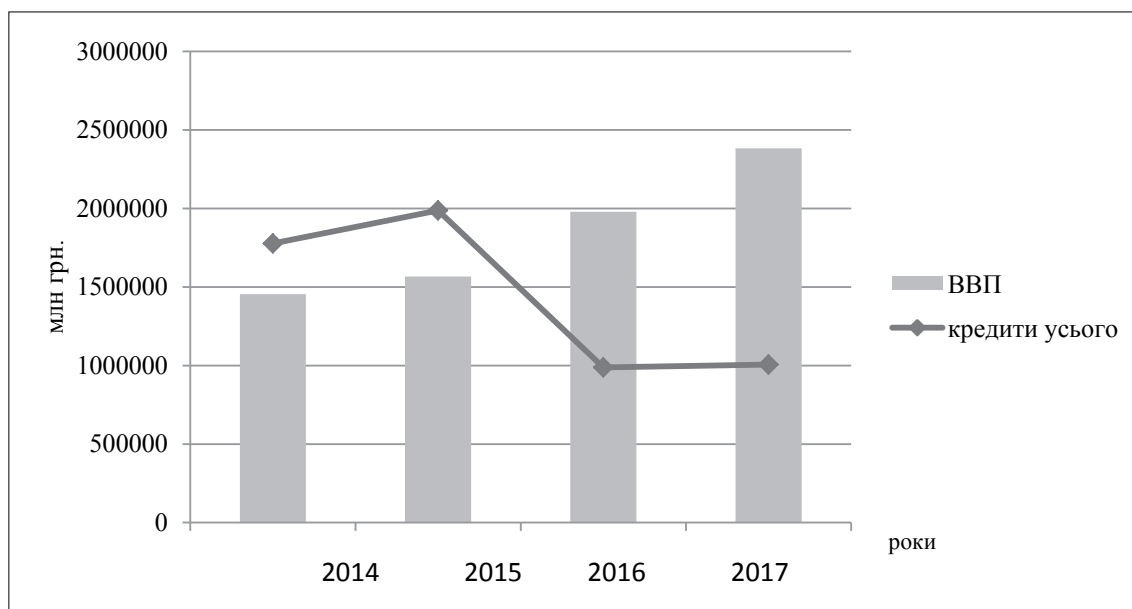

Рис. 1. Взаємозалежність кредитів та ВВП в Україні за період 2014–2017 рр. [2, 7]

Таблиця 4

Процентні ставки за кредитами загалом по країнах Європейського Союзу за 1.01.2012 – 1.01.2017 рр., % [11]

Рік	Для домогосподарств	Для корпорацій	Короткострокові кредити	Довгострокові кредити	Револьверні кредити та овердрафт	
					ДГ*	К**
2012	3,78	3,54	3,53	3,81	8,84	4,49
2013	3,14	3,02	2,59	3,37	8,32	4,02
2014	3,06	2,99	2,95	3,22	8,04	3,86
2015	2,4	2,45	2,45	2,4	7,75	3,31
2016	2,23	2,1	2,08	2,28	7,35	2,81
2017	1,81	1,79	1,82	1,82	7,14	2,46

ДГ* – скорочено від домогосподарства

К** – скорочено від корпорації

За період росту банківського кредитування та росту усіх інших макроекономічних показників (таких, наприклад, як ВВП) Україна не змогла сформувати власні джерела грошових ресурсів. Це свідчить про неефективне функціонування грошово-кредитного механізму. Ми бачимо причину у нераціональному використанні кредитних коштів, оскільки раціональне залучення сформувало би власну ресурсну базу.

Висновки. Отже, грошовий ринок є важливим механізмом функціонування грошової системи України. Розвиток грошового ринку забезпечує економічне зростання та залежить від специфічних умов та чинників. Неефективне функціонування грошового

ринку та економічна криза зменшили доступ до зовнішніх кредитних ресурсів, відбулося падіння ВВП у доларовому еквіваленті. Причиною цього був неправильний підхід до кредитування, що не забезпечив ефективності грошово-кредитного механізму, тим більше що банків з кожним роком стає все менше. Середньозважена відсоткова ставка за кредитами залишається високою порівняно з країнами ЄС. Низька монетизація і слабкість грошових потоків є характерними для країн із перехідною економікою. Тому підвищення ефективності функціонування грошового ринку сприятиме сталому розвитку реального сектору економіки країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Божанова О.В. Аналіз стану грошової маси в Україні як складової монетарної політики. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/3/6.pdf>
2. Валовий внутрішній продукт України. URL: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>
3. Динаміка грошових агрегатів в Україні. URL: <https://finstat.info/dinamika-denezhnyih-agregatov-ukrainyi>
4. Золотовалютні резерви України. URL: <https://index.minfin.com.ua/index/assets/>
5. Круш П.В. Гроші та кредит. URL: http://pidruchniki.com/17810409/finansii/groshi_ta_kredit
6. Курси національного банку України. URL: <https://index.minfin.com.ua/chart/>
7. Сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>
8. Сучасний стан, тенденції та напрями розвитку банківського кредитування реального сектору економіки України. URL: http://www.nauka.com/14_ENXXI_2016/Economics/
9. Степанова В.О. Вплив чинників на динаміку золотовалютних резервів аціонального банку України. URL: http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/34_0.pdf
10. В Украине любят доллары, и это не дает работать экономике. URL: <https://112.ua/mnenie/v-ukraine-lyubyat-dollar-i-eto-ne-daet-rabotat-ekonomike-301023.html>
11. Euro area statistics. URL: <https://www.euro-area-statistics.org>

REFERENCES:

1. Bozhanova O.V. Analiz stanu hroshovoi masy v Ukraini yak skladovoi monetarnoi polityky. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/3/6.pdf>
2. Valovyi vnutrishnii produkt Ukrainy. URL: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>
3. Dynamika hroshovykh ahrehativ v Ukraini [Elektronnyi resurs]. URL: <https://finstat.info/dinamika-denezhnyih-agregatov-ukrainyi>
4. Zolotovaliutni rezervy Ukrainy. URL: <https://index.minfin.com.ua/index/assets/>
5. Krush P.V. Hroshi ta kredyt. URL: http://pidruchniki.com/17810409/finansii/groshi_ta_kredit
6. Kursy natsionalnogo banku Ukrainy. URL: <https://index.minfin.com.ua/chart/>
7. Sait Natsionalnogo banku Ukrainy. URL: <http://www.bank.gov.ua>
8. Suchasnyi stan, tendentsii ta napriamy rozvytku bankivskoho kredyтування realnogo sektoru ekonomiky Ukrainy. URL: http://www.nauka.com/14_ENXXI_2016/Economics/
9. Stepanova V.O. Vplyv chynnykiv na dynamiku zolotovaliutnykh rezerviv Vatsionalnogo banku Ukrainy. URL: http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/34_0.pdf
10. V Ukrayne liubiat dollary, y eto ne daet rabotat tkonomyke. URL: <https://112.ua/mnenie/v-ukraine-lyubyat-dollar-i-eto-ne-daet-rabotat-ekonomike-301023.html>
11. Euro area statistics. URL: <https://www.euro-area-statistics.org>